

Обухівська А.Г.,

кандидатка психологічних наук, старший науковий співробітник,
завідувачка лабораторії психологічного супроводу дітей
з особливими освітніми потребами

Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи

rom73@meta.ua

ORCID ID: 0000-0002-2868-8834

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Завдання охорони і відновлення здоров'я дітей з особливими освітніми потребами залишаються ключовими у процесі здобуття ними освіти. Це діти, які мають психофізичні порушення розвитку, що зумовлюють повну чи часткову втрату ними окремих функцій, а отже і відповідні обмеження здоров'я та специфічні освітні труднощі. За визначенням Закону України «Про освіту» такі діти «потребують додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі», додаткових освітніх послуг [1; 2].

Забезпечення належної підтримки дітям з особливими освітніми потребами тісно пов'язане із створенням сприятливих умов для розвитку, навчання і виховання в освітньому просторі, націлених на подолання чи принаймні зменшення явищ психічного дизонтогенезу, а також передбачають максимальну реалізацію потенціалу їхнього когнітивного і особистісного розвитку [3].

Попри другий рік повномасштабної війни і продовження розпочатої в останні роки освітньої реформи такі умови створюються завдяки розробленій нормативно-правовій базі. В законодавчих актах закріплені необхідні позиції щодо державної політики підтримки дітей з особливими освітніми потребами на рівні вимог Європейського Союзу і демократичного світу, врегульовуються і визначаються алгоритми та процедури функціонування педагогічних фахівців в інклюзивному середовищі; акцентується на забезпеченні «якості освіти», «якості освітньої діяльності», організації психолого-педагогічного супроводу як засадничих принципів і вимог державної політики у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами [1; 2 ;4; 5].

Зокрема у Положенні про інклюзивно-ресурсний центр (у редакції Постанови №765) визначено завдання і фактично названо його головну місію як забезпечення/ здійснення/ системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб [4, п. 38, п. 39, п. 40]. Це визначення слід розглядати як законодавчо закріплений процес забезпечення сукупності належних психолого-педагогічних принципів і заходів захисту і

дотримання засадничих вимог до організації і реалізації рівнів підтримки особливих освітніх потреб дитини в освітньому процесі.

Основою психолого-педагогічного супроводу є освітня діяльність практичного психолога, складовими якої є: а) комплексна оцінка розвитку та визначення індивідуальних особливих потреб дітей; б) надання корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами; в) психологічна допомога батькам дітей з особливими освітніми потребами як учасникам освітнього процесу. Результати психодіагностичної роботи такого фахівця стають обґрунтуванням індивідуалізованого підходу, визначення індивідуальної освітньої траєкторії кожної дитини, що враховує особливості розвитку, освітні труднощі, визначає належний рівень підтримки.

Отже, вивчення та аналіз законодавчої бази в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами дозволило сформулювати концептуальні позиції щодо реалізації завдань охорони і відновлення здоров'я дітей з особливими освітніми потребами.

Поняття «сприятливі умови розвитку», що максимально сприяють нормалізації деформованої соціальної ситуації розвитку, в реалізації освітніх потреб дітей з порушеннями розвитку, включає: педагогічне втручання з раннього віку, фаховість корекційно-розвиткового впливу, врахування в освітньому процесі індивідуальних особливостей розвитку, опора на збережені можливості, індивідуалізація і диференційованість освітнього процесу, застосування адекватних діагностичних засобів для вивчення потенційних здатностей до засвоєння знань в освітньому процесі.

Базовими передумовами успішної реабілітації і соціальної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі, що сприяють відновленню їхнього психологічного здоров'я, є: а) забезпечення якісної освіти та б) організація системного кваліфікованого супроводу осіб у разі встановлення у них особливих освітніх потреб.

Реформування вітчизняної спеціальної освіти — це складний процес взаємопов'язаних між собою складових, серед яких слід умовно виокремити з-поміж інших як провідні: а) впровадження інклюзивного навчання як основної освітньої технології; б) створення інклюзивно-ресурсних центрів; в) здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи. Завдяки їм мають бути забезпечені гарантовані державою права на здобуття дитиною якісної освіти у середовищі однолітків за місцем проживання. Ключовою організаційною умовою при цьому виступає наскрізний (системний) психолого-педагогічний супровід / підтримки дитини упродовж усього періоду здобуття освіти;

Роль і значення системного кваліфікованого супроводу як ефективної освітньої технології підтримки дітей з порушенням розвитком, що певним чином вимагає, захищає і гарантує їм збереження і неухильне дотримання в освітньому процесі, особливо в умовах інклюзивного навчання, перевірених багатолітнім досвідом кращих педагогічних досягнень, розумних

пристосувань, принципів спеціальної освіти. Належна організація психолого-педагогічного супроводу виступає потужним засобом забезпечення якісної освіти і становлення соціально компетентної особистості дітей з особливими освітніми потребами.

Шляхами забезпечення «якісної освіти» дітям з особливими освітніми потребами є насамперед підвищення професійної компетентності практичних психологів; максимальна індивідуалізація навчального процесу, ґрунтованого на психолого-педагогічній діагностиці та врахуванні індивідуальних освітніх труднощів і потреб, реальних учбових здатностей і потенційних можливостей розвитку. Дотримання цих принципів створює в освітньому процесі сприятливі умови для набуття здобувачами освіти зазначеної категорії життєвих компетентностей для успішної самореалізації як відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Підвищення вимоги до професійної готовності педагогічних працівників провадити освітню діяльність в нових освітніх умовах, до готовності батьків бути учасниками освітнього процесу і набувати компетентностей свідомого батьківства.

Література

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.07.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 13.07.2020 року № 463-IX. Дата оновлення: 23.02.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
3. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції : кол. монографія / авт. кол.: Т.В. Жук, Т.Д. Ілляшенко, Т.Д. Каменщук, А.Г. Обухівська, Г.В. Якимчук; наук. ред. А.Г. Обухівська, Т.Д. Ілляшенко. Київ : Ніка-Центр, 2020. 113 с.
4. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545. Дата оновлення: 30.08.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
5. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі / укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавичюте Е.А. та ін.. 2021. 200 с.